

МИЛОЗВУЧНІСТЬ І ГАРМОНІЯ В МОВНОМУ ВИМІРІ

Оксана БІЛИК

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8159-8088>
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
Національний університет «Львівська політехніка»,
кафедра іноземних мов,
вул. Степана Бандери, 12, 79013, Львів, Україна,
e-mail: oksana.s.bilyk@lpnu.ua

**Зоряна Куньч, Галина Наконечна, Ірина
Ментинська. Позиційне чергування у/в як
елемент милозвучності: норма і практика.**

**Львів: Вид-во Львівської політехніки,
2021. 216 с.**

Милозвучність (евфонія) — це одна з найважливіших рис української мови, її краса й оригінальність, а фонетичне (живе) чергування голосних з приголосними — яскрава характерна особливість звукової системи нашої мови. Доброзвучність у мові належить до філософської категорії прекрасного, його сприймання породжує стан задоволення, гармонії з навколишнім світом. Тож чи можливо формалізувати красу? Саме це питання поставили в основу свого монографічного дослідження його авторки — відомі філологині-україністки Зоряна Куньч, Галина Наконечна та Ірина Ментинська.

Як показують авторки рецензованої монографії, реальна мовна практика, а також приклади з творів класиків української літератури демонструють численні випадки вживання *у/в* із порушенням сучасної нормативності. Відтак важливо з'ясувати роль у досягненні милозвучності мовлення сучасних українців індивідуально-авторських чинників, які можуть призводити до недотримання цих норм. Отож проблематика монографії є, безумовно, актуальною.

Суттєво, що для дослідження було залучено низку наукових й навчально-методичних праць різних періодів минулого століття й сучасних, адже саме науково-навчальні видання можна вважати найбільш відповідними до правописних постулатів. Структурно кожен розділ актуалізує окремий період розгорнутої теми й побудований на зіставленні матеріалів з різних джерел. Приміром, у розділі «Нормалізаційні тенденції щодо правил позиційного чергування *у/в* на початку ХХ століття» проведено порівняльний аналіз прикладів евфонем із наукової праці «Органічна хемія» Івана Горбачевського, що вийшла 1924 року в Празі, та з «Підручника хемії» Б. Павлова та В. Семенченка, виданої 1937 року в м. Харкові. А розділ «Проблема дотримання норм позиційного чергування *у/в* у сучасних наукових статтях» присвячено дослідженню реалізації норм чинного українського Правопису щодо означеної проблеми в сучасній науковій літературі гуманітарного й технічного профілів.

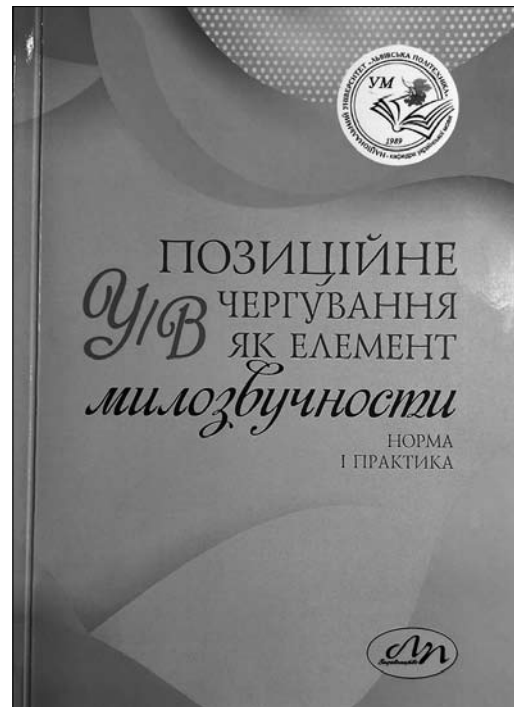
Цікавим та пізнавальним є показ діахронії вживання *у/в*. Постулат про позиційне чергування голосних та приголосних, сформульований ще на початку минулого століття та прописаний у виданнях «Українського правопису», передбачає потребу зважати на конкретні фонетичні умови (кінцевий приголосний попереднього слова і початковий звук наступ-

ного), на темп мовлення, ритміку. Авторки слушно наголошують, що тоді було визначено не єдину формулу, а спектр законів, які мали впливати на вибір конкретної літери. Отож мовці значною мірою зважали на власну інтуїцію, мовні звички.

Наукова новизна і цінність монографії полягає в опрацюванні більш ніж 4,5 тисячі прикладів чергування *у/в* (евфонем), що, зрозуміло, дає об'єктивну картину для з'ясування основних тенденцій унормування правил позиційного чергування голосних і приголосних. Методи суцільного вибирання й статистичного опрацювання матеріалу, зіставний, структурний (описовий) уможливили встановити співвідношення між прескриптивною нормою та мовною практикою. З'ясовано, що хоча в основному нормативному документі сучасної української літературної мови чітко й категорично сформульовано позиційні ситуації використання прийменників чи префіксів *у* та *в*, а на початку минулого століття таких однозначних постулатів не було запропоновано, автори взятих до аналізу науково-навчальних видань застосовують позиційні зміни цілком довільно. Отож у рецензованій монографії сформульовано теоретичне обґрунтування причин недотримання чинних правил правопису та з'ясовано основні тенденції усталення правил позиційного чергування букв на позначення голосних і приголосних.

Авторки рецензованої роботи проаналізували випадки ненормативного вживання в зіставленні їх з нормативними й поповнили науковий дискурс новими спостереженнями та висновками, розробили загальну методику описування цього явища, а також ввели до наукового обігу новий ілюстративний матеріал. Важливим і переконливим є висновок, що для досягнення милозвучності слід зважати не лише на візуальні збіги голосних та приголосних, а й на стильові особливості тексту, темп мовлення, ритмомелодіку фрази тощо.

Цінними для читача, гадаємо, стануть знахідки про позиції чергування *у/в* на сторінках досліджуваних праць, визначення помилкових уживань відповідно до чинних норм, статистичне опрацювання та класифікація помилкових моделей у їхньому зіставленні з нормативними, виявлення наявності чи відсутності системи на основі фонетичного оточення та з'ясування частки раціонального й інтуїтивно-го в понятті «милозвучність».

Дослідження, запропоновані в монографії, мають важливе теоретичне та практичне значення. Переконливо доведено, що елемент суб'єктивності під час евфонійного оформлення тексту має право на існування, відтак цілком формалізувати правила милозвучності не видається можливим. Основні положення і висновки доповнюють знання про фонетико-морфологічну систему в цілому, уточнюють деякі поняття ортоєпії, виявляють закономірності формування та функціонування правописних постулатів. Список використаних джерел та літератури засвідчує ґрунтовний підхід до опрацювання великої кількості науково-технічних, суспільно-політичних, культурологічних та лінгвістичних матеріалів. Результати дослідження сприятимуть подальшому розвитку українського мовознавства, можуть бути використані в науковій та педагогічній роботі.

Особливо цікавими та яскравими в праці «Позиційне чергування *у/в* як елемент милозвучності: норма і практика» є, на наш погляд, численні графічні матеріали, доречними й інформативними є діаграми, які вдало онаочнюють статистичні дані з кожної окремої проблеми. Авторки монографії — З. Куньч, Г. Наконечна та І. Ментинська — скурпульозно проаналізували різні позиції збігів голосних та приголосних та врешті-решт виявили надмірний формалізм у правописних правилах щодо збігів приголосних (інколи голосних), кон-

статували численні випадки відступів від норми в позиційному вживанні *у/в* у навчально-наукових текстах. У праці доведено, що сучасний мовець на власний розсуд додає до мовної гармонії мелодику конкретної фрази, інтонаційні павзи та власні мовні звички. Гадаємо, результати цього досліджен-

ня сприятимуть усуненню штучності у вживанні прийменників-префіксів *у/в*, досягненню гармонії в мовленні сучасного українця. Рецензована монографія, безумовно, стане дієвим помічником для творців підручників та посібників, зацікавить усіх поціновувачів українського слова.